

ХРЕСТОМАТІЯ

Дмитро Білоус

Із прадавнього коріння

<p>Що не мова – чудо, диво. Чув, наприклад, ти оці назви – як звучать красиво білоруські місяці?</p> <p>Перший – студзень, другий – люты, третій місяць – сакавік, а четвертий – красавік... Скільки ніжності в них чути!</p> <p>Місяці в болгар і нині всі зовуться по-латині: януарі, февруарі, март, апріл, але другарі назви знають ще й народні, що живуть і по сьогодні.</p> <p>Січень в них – великий Січко, лютий – менший Січка брат, і тому малий він Січко, хоч зима й не йде на спад.</p>	<p>Березіль же – баба Марта... І живий тут кожен місяць: той ріку скував не жартом, той чобітьми глину місить.</p> <p>Все підмітили народи – календар життя, природи! Дивовижно йдуть у парі і январь, і януарі!</p> <p>Все красиве, все погідне у сплетінні запозичень, і близьке всім нам, і рідне: січень – студзень, Січко – січень.</p> <p>Чуєш? Наче нив подзвіння, щойно вистигне колосся... Із прадавнього коріння проросло, переплелось...</p>
---	---

*****

10 найбільших бібліотек світу

10. Нью-Йоркська публічна бібліотека

Фонд бібліотеки містить 11 млн книг. Від 1895 року цю бібліотеку формували філантропи й бізнесмени з метою доступу всіх охочих до якнайширшої інформації.

9. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського в Києві

Створена 1918 року. Фонд бібліотеки містить 13 млн книг, рукописів і текстів. Більшість книжок датовані XVIII і XIX століттям. Щодня заклад відвідують до 2000 осіб, а щорічно – не менше як 500 тисяч. Кожного року сюди додають близько 500 тисяч примірників.

8. Бібліотека Гарвардського університету в Кембриджі, США

Містить понад 13 млн примірників книг. Частина приватних колекцій, переданих до бібліотечного фонду, є найбільшою з-поміж усіх університетів у світі. Гарвардську бібліотеку засновано 1638 року, що робить її найстарішою у США. Має 90 відділень.

7. Московський інститут наукової інформації при Російській академії наук

Інститут володіє колекцією книжок, що налічує більше як 13,5 млн примірників. Бібліотека зберігає кожну публікацію, видану в Росії. Заклад створено 1969 року.

6. Британська бібліотека у Лондоні

Бібліотека отримує примірник кожної книги, виданої в країні. Загалом їх близько 14 млн. Колекція книжок з різних країн різними мовами налічує понад 15 млн одиниць. Бібліотечний фонд дуже різноманітний: тут є і цифрові записи, і пам'ятки писемності, датовані задовго до Різдва Христового, і навіть тексти, вигравірувані на камінні. Створена 1972 року. Щорічно поповнюється близько 3 млн екземплярів.

5. Національна бібліотека Німеччини

Розташовується в трьох будівлях у Франкфурті, Берліні й Лейпцигу. Має колекцію, що налічує понад 18,5 млн примірників. Від 1917 року збирає всі німецькі публікації. Закон зобов'язує надавати до Національної бібліотеки примірник будь-якого книжкового видання.

4. Бібліотека та архів Канади в Оттаві

Будівля цієї бібліотеки за розміром як два футбольні поля. Має одну з найстаріших книжок, створених у Північній Америці (надрукована в 1470 році). Загалом колекція бібліотеки становить 19 млн книжок та документів. Бібліотеку створено 1953 року, але її історичний архів започатковано ще у 1872 році.

3. Російська національна бібліотека в Петербурзі

Бібліотека суто наукова, відкрита лише для членів Російської академії наук. Заснована 1714 року. Колекція налічує більш ніж 20 млн примірників.

2. Національна бібліотека Китаю

Найбільша бібліотека в Азії. Володіє колекцією з майже 29 млн книжок. Заснована 1909 року в Пекіні. Цікаво, що частину колекції становлять панцири черепах із нанесеними на них текстами. Бібліотека має підручники й книжки 115 мовами світу.

1. Бібліотека Конгресу в США

Найбільша бібліотека у світі. Загальна кількість книг, записів, карт і рукописів перевищує 35 млн. Розташована у Вашингтоні. Заснована 1800 року.

(За матеріалами з відкритих джерел)

Грицева шкільна наука

*Був Гриць премудрий родом з Коломиї,
Вчився барз добре на філософії.*

Стара співанка

Гуси зовсім нічого не знали про се. Ще того самого поранку, коли батько мав гадку відвести Гриця до школи, не знали гуси про сей намір. Тим менше знав про нього сам Гриць. Він, як звичайно, встав рано, поснідав, поплакав трохи, почухався, взяв прут і, підскакуючи, погнав гуси з обори на пасовисько. Старий білий гусак, як звичайно, наставив до нього свою невеличку голову з червоними очима і червоним широким дзьобом, засичав різко, а відтак, таракаючи про щось нецікаве з гусками, пішов передом. Стара *грива* (*грива* – сіро-жовтої масті) гуска, як звичайно, не хотіла йти в ряді, але попленталася поза містком і зайшла в ровок, за що Гриць швякнув її прутом і назвав «луп'ярем», – так він мав звичай називати все, що не піддавалося його високій власті на пасовиську. Очевидна річ затим, що ані білий гусак, ані грива гуска, ані взагалі ніхто з цілої череди – як їх було двадцяттеро й п'ятеро – так ані одно не знало про близьке перенесення їх володаря та воеводи на інше, далеко не таке почесне становище.

Тож коли нагло і несподівано надійшла нова вість, себто коли сам батько, йдучи з поля, закликав Гриця додому і там віддав його в руки матері, щоб його вмила, вичесала і вбрала, як бог приказав, і коли потім батько взяв його з собою і, не кажучи ні слова, попровадив трепечучого вниз вигоном, і коли гуси побачили свого недавнього поводатора зовсім у зміненим виді, у нових чобітках, у новім повстянім капелюшку і червоним ременем підперезаного, піднявся між ними наглий і дуже голосний окрик зачудування. Білий гусак підбіг близько до Гриця з витягнуною головою, немов хотів йому добре придивитися; грива гуска також простягнула голову і довгий час не могла й слова вимовити з наглого зворушення, аж вкінці швидко вицокотіла: де-де-де-де?

– Дулна гуска, – відмовив гордо Гриць і відвернувся, немов хотів сказати: «Еге, чекай лише, не в такі я тепер пани вскочив, щоб іще став відповідати тобі на твоє гусяче питання». А втім, може, й тому не відповів, що сам не знав.

Пішли горі селом. Батько нічого, і Гриць нічого. Аж прийшли перед просторий старий будинок під соломою, з комином наверху. До того будинку йшло багато хлопців, таких як Гриць або й більших. Поза будинком по городі ходив пан у камізельці.

– Грицю! – сказав батько.

– Га! – сказав Гриць.

– Видиш оту хату?

– Видзу.

- Пам'ятай собі, се школа.
- Ба, – сказав Гриць.
- Сюди будеш ходити вчитися.
- Ба, – сказав Гриць.
- Справуйся добре, не пустуй, пана *професора* (*професором* у тогочасних школах називали вчителя) слухай. Я йду, аби тебе записав.
- Ба, – сказав Гриць, майже нічого не тямлячи, що говорив батько.
- А ти йди з отсими хлопчиками. Візьміть його, хлопчики, з собою!
- Ходи! – сказали хлопчики і взяли Гриця з собою, а тим часом батько пішов поговорити з професором.

II

Увійшли до сіней, у яких було зовсім темно і страшно воняло торішньою гнилою капустою.

– Видиш, там? – сказав до Гриця один хлопчик, показуючи в темний кут.

– Видзу, – сказав, тремтячи, Гриць, хоч зовсім нічого не видів.

– Там яма, – сказав хлопчик.

– Яма! – повторив Гриць.

– Як будеш зле справуватися, то професор всадить тебе в оту яму і будеш мусів сидіти цілу ніч.

– Я не хочу! – скрикнув Гриць.

Тим часом другий хлопчик шепнув щось до першого хлопчика, оба засміялися, а потім перший, налапавши шкільні двері, сказав до Гриця:

– Застукай до дверей! *Борзо!* (*Борзо* – швидко.)

– Насцо? – спитав Гриць.

– Треба! Тут так годиться, як хто перший раз приходить.

У школі був гомін, мов в улію, – але коли Гриць застукав кулаками до дверей, зробилося тихо. Хлопчики звільна створили двері і втрутили Гриця досередини. В тій хвилі залупкали добрі березові різки по його плечах. Гриць дуже *перепудився* (*перепудитися* – злякатися) і заверещав.

– Цить, дурню! – кричали на нього сміхованці-хлопці, що, почувши стук, засіли були за дверми і зробили Грицеві таку несподіванку.

– Ой-ой-ой-ой! – верещав Гриць. Хлопці злякалися, щоб не почув професор, і почали Гриця зацитькувати.

– Цить, дурню, то так годиться! Хто до дверей стукає, того треба по плечах постукати. Ти того не знав?

– Не-е-е зна-а-в! – відхлипнув Гриць.

– Чому не знав?

– Бо я-а пе-е-лсий ла-а-з у сколі.

– Перший раз! – скрикнули хлопці, мов здивовані тим, як можна перший раз бути в школі.

– О, то треба тебе погостити! – сказав один, поскочив до таблиці, взяв зі скриночки добрий кусник крейди і подав Грицеві.

– На, дурню, їж, а борзо!

Всі мовчали і в ожиданці гляділи на Гриця, що обертав у руках крейду, а далі поволеньки вложив її в рот.

– Їж, дурний, а борзо! – напоинали хлопці, а самі душились зо сміху.

Гриць почав хрупати і насилу з'їв крейду. Регіт у школі розлягся такий, аж вікна задзвеніли.

– Цого смієтеся? – спитав здивований Гриць.

– Нічого, нічого. Може, хочеш іще?

– Ні, не хоцу. А сцо то таке?

– То ти того не знаєш? Ото дурний! Та то єрусалим такий, то дуже добре.

– Ой, не дуже добре, – сказав Гриць.

– Бо ти ще не засмакував. То годиться кожному їсти, хто перший раз приходить до школи.

В тій хвилі увійшов професор. Усі хлопці, як сполошені горобці, попирскали до лавок, тільки Гриць zostався зі сльозами в очах і з губами, забіленими крейдою. Професор грізно зблизився до нього.

– Як називаєшся? – крикнув.

– Глиць.

– Що за Гриць? Ага, ти новий. Чому в лавці не сидиш? Чого плачеш? Чим забілівся? Га?

– Та я їв єрусалим.

– Що? Який єрусалим? – допитувався професор.

Хлопці знов аж душились зо сміху.

– Та давали хлопці.

– Котрі хлопці?

Гриць озирнувся по хаті, але не міг нікотрого пізнати.

– Ну, ну! Йди сідай і вчися добре, а єрусалима більше не їж, бо будеш битий!

III

Почалася наука. Професор говорив щось, показував якісь дощечки, що на них були намальовані якісь гачки та стовпки; хлопці час від часу кричали щось, як професор показав яку нову дощечку, а Гриць нічого того не розумів. Він навіть не зважав на професора, а дуже смішними видались йому хлопці, що сиділи довкола нього. Один довбав пальцем у носі, другий іззаду раз у раз старався уткнути невеличке стебельце Грицеві у вухо, третій працював довгий час дуже пильно, микаючи зі свого старого кафтана латки, нитки та *остроки* (*остроки* – торочки); вже їх перед ним на спідній дошці лавки лежала ціла купа, а він усе ще микав і скуб зо всеї сили.

– Насцо то микаєс? – спитав Гриць.

– Буду дома з бовщом їсти, – відповів шепеляво хлопець, і Гриць довгий час думав над тим, чи бува не здурих його сей хлопець.

– Але-бо ти, Грицю-небоже, нічого не вважаєш, – крикнув на нього професор і покрутив його за вухо так, що Грицеві мимоволі аж сльози стали в очах, і він так перепудився, що довгий час не тільки не міг уважати, але й зовсім о світі не тямив. Коли, нарешті, отямився, хлопці вже

починали читати склади на подвижних табличках, які розкладав і складав професор. Вони невтомимо по сто разів співучими голосами повторяли: «а-ба-ба-га-ла-ма-га». Грицеві, не знати чому, дуже се сподобалося, і він почав своїм пискливим голосом наввипередки кричати: «а баба галамага». Професор уже готов був узнати його дуже пильним і здібним хлопаком і, хочаби ще ліпше переконатися про се, переставив букви. Несподіваним способом він виставив перед учениками букви «баба», але Гриць, не дивлячися на них, а тільки на професора, тонким співучим голосом крикнув: «галамага». Всі зареготалися, не виключаючи й самого професора, тільки Гриць, здивований, оглянувся і знов наголос сказав до свого сусіда: «Чому не клицис галамага?» Аж тоді бідолаха стямився, коли професор потягнув його за понятливість різкою по плечах.

– Ну, а чого тебе там у школі навчили? – спитав батько, коли Гриць у полудне вернув додому.

– Вцились-мося «а баба галамага», – відповів Гриць.

– А ти вмів? – запитав отець, не входячи в те, що се за така дивовижна наука.

– Тазе вмів, – відповів Гриць.

– Ну, так мені справуйся! – захопив отець. – Як тут у селі вивчишся, то підеш до міста до більшої школи, а відтак вийдеш на попа. Жінко, а дай-но йому що їсти.

– Ба, – відповів Гриць.

IV

Минув якраз рік після того важного дня. Блискучі надії батька на Грицеву будучину давно розвіялись. Професор просто сказав йому, що Гриць «туман вісімнадцятий», що ліпше зробить, коли відбере його додому і назад заставить гуси пасти. І справді, по році шкільної науки Гриць вертав додому якраз такий мудрий, яким був перед роком. Вправді, «а баба галамага» він вивчив докладно напам'ять, і не раз навіть у сні з уст його вилітало се дивовижне слово, що становило немов перший поріг усякої мудрості, якого йому не судилося переступити. Але далі поза те слово Гриць у науці не поступив. Букви якось мішалися перед його очима, і він ніколи не міг спізнати їх з лица, котре *ш*, а котре *т*, котре «люде», а котре «мисліте» («люде», «мисліте» – назва літер Л та М у церковнослов'янському алфавіті). Про читання вже ніщо й говорити. Чи причина тому була в його непонятливості, чи в кепським навчанні професора, сього не знати; то тільки певно, що, крім Гриця, таких «туманів вісімнадцятих» між тогорічними школярами було 18 на 30, і всі вони під час того шкільного року робили собі блискучі надії, як то буде гарно, як вони увільняться від щоденних різок, позаушників, штурханців, «пац» та «попідволосників» і як покажуться знов у повнім блиску своєї поваги на пасовищі.

А вже хто як хто, а Гриць запевне найбільше і найчастіше думав про се. Проклятий буквар, що його він за час цілорічної натуги над науковими питаннями пошарпав і *пофалатав* (*пофалатати* – пошматувати) трохи не на січку, прокляте «а баба галамага» і прокляті професорські причинки

та захооти до науки так надоїли йому, що він аж вихуд та поблід і ходив увесь час, мов сновида. Накінець змилувався бог і послав місяць липень, і змилувався батько та сказав одного ранку:

– Грицю!

– Га? – сказав Гриць.

– Віднині вже не підеш до школи.

– Ба, – сказав Гриць.

– Здійми чоботи, капелюх і ремінь, треба сховати про неділю, а ти заперезися личком, візьми *лупку* (*лупка* – обідрана бараняча шапка) на голову та жени гуси пасти.

– Ба! – сказав радісно Гриць.

V

Гуси, звичайно, – дурні гуси, і сим разом не знали про радісну зміну, яка їх чекала. Протягом цілого року Грицевої шкільної науки їх пас малий сусідський хлопчик Лучка, що звичайно тільки й робив на пасовиську, що копав ямки, ліпив паски з болота та пересипався порохом. Про гусей він не дбав зовсім, і вони ходили самопас. Не раз їм лучилося зайти в *царину* (*царина* – засіяне загороджене поле), і тоді від пошкодованого приходилось їм витерпіти багато проклять, а навіть побоїв. А крім того, нещастя кілька разів того року зловіщим крилом перелетіло понад чередою. П'ять молодих гусаків і десять гусок господиня попродала в місті; важко прийшлося іншим розлучатися з ними. Стару попелясту гуску забив хворостиною в шкоді сусід у варварській безсердечності. А одного молодого гусака, красу й надію череди, забив яструб, коли той раз відблукався від своєї рідні. Але попри всі ті тяжкі та невіджалувані страти череда сього року була більша, ніж торік. Дякувати білому гусакові і гривій гусці та й ще двом чи трьом молодим її донькам, череда сього року виносила звиш 40 штук.

Коли Гриць появився між ними з прутом, знаком своєї намісницької влади, зразу всі очі звернулися на нього, і тільки один німіючий сик здивування дався чути. Але ані білий гусак, ані грива гуска не забули ще свого колишнього доброго пастиря і швидко пригадали собі його. З голосними викриками радості і тріпотінням крил вони кинулися до нього.

– Де-де-де-де? – цокотіла грива гуска.

– Адже в школі був, – відповів гордо Гриць.

– Ов! ов! ов! – дивувався білий гусак.

– Не віриш, дурню? – крикнув на нього Гриць і швякнув його прутом.

– А сьо-сьо-сьо? А сьо-сьо-сьо? – дзьоботіли, громадячись коло нього, інші гуси.

– То ніби, що я навчився? – формулював їх питання Гриць.

– Сьо-сьо-сьо-сьо? – дзьоботіли гуси.

– А баба галамага! – відповів Гриць. Знов сик зачудування, немов ані одна з тих 40 гусячих голів не могла зрозуміти такої глибокої мудрості. Гриць стояв гордий, недосяжний. Аж нарешті білий гусак здобувся на слово.

– А баба галамага! А баба галамага! – скрикнув він своїм дзвінким, металічним голосом, випроставшись, піднісши високо голову і тріпочучи крилами. А відтак, обертаючись до Гриця, додав, немов аби його ще більше пристидити:

– А кши, а кши!

Гриць був зламаний, засоромлений! Гусак в одній хвилі перейняв і повторив ту мудрість, що коштувала йому рік науки!

«Чому вони його до школи не давали?» – подумав собі Гриць і погнав гуси на толоку.

*****

Редьярд Кіплінг

Як було написано першого листа

Колись дуже давно, ще в незапам'ятні часи, жив на світі доісторичний чоловік. То був не ют, і не англ, і навіть не дравід, серденько моє, хоч він міг бути і ютом, і англ, і навіть дравідом. Але це байдуже. Він був просто первісним чоловіком, і жив печерно в первісній Печері, і майже не носив одягу, і не вмів ні читати, ні писати, та ще й не хотів цього вміти, і коли не бував голодний, то почувався цілком щасливо. Звали того чоловіка Тегумай Бопсулай, що означало: «Чоловік-який-спершу-зважає-а-потім-ступає», але ми, серденько моє, зватимемо його просто Тегумай – так коротше.

І була в нього дружина, яку звали Тешумай Тевіндроу, що означало: «Жінка-яка-спершу-питає-а-потім-зважає», але ми, серденько моє, зватимемо її просто Тешумай – так буде коротше.

І була в нього мала донечка, на ім'я Теффімай Металлумай, що означало: «Маленька-пустунка-яка-заслуговує-шльопанців», але я її зватиму просто Теффі.

Дуже любив свою донечку Тегумай Бопсулай, так само дуже любила її мама – Тешумай Тевіндроу, а тому й шльопали її куди рідше, ніж вона того заслуговувала, й усі троє жили дуже щасливо.

Як тільки Теффі навчилася тупцяти ніжками, вона всюди почала ходити зі своїм татом Тегумаєм.

І часом вони не поверталися додому в свою Печеру, аж поки їх не заганяв туди голод, і тоді Тешумай Тевіндроу казала:

– Де ж це вас обох носило? Ах, як замурзались! Йй-право, Тегумай, ти нітрішечки не кращий за мою Теффі.

Ну, а тепер наставляй вуха і слухай!

Одного дня Тегумай Бопсулай пішов через Боброве болото на річку Вагай набити остенем коропів на обід, і Теффі теж пішла разом з ним. Остень у Тегумая був дерев'яний, з акул'ячим зубом на кінці, і не встиг Тегумай убити хоча б одну рибину, як ненароком зламав його, надто сильно вдаривши об дно ріки.

Вони зайшли дуже далеко від дому (і, звісно, прихопили із собою сніданок у маленькій торбинці), а Тегумай забув узяти запасного остеня.

– От тобі й риба! – сказав Тегумай. – Пів дня доведеться згаяти, щоб полагодити остень.

– А вдома лишився твій великий остень, – сказала Теффі. – Дозволь, я збігаю в Печеру й візьму його в мамі.

– Це надто далеко для твоїх малих товстеньких ніжок, – відповів Тегумай. – До того ж ти можеш провалитися в болото й потонути. Обійдемося як-небудь.

Він сів, витяг маленьку шкіряну торбинку, наповнену оленячими жилами, ремінцями, кавалочками воску та шматочками смоли, і заходився лагодити остень. Теффі й собі присіла, опустила ногу у воду, підперла рученятами щічки і глибоко замислилась.

Згодом вона сказала:

– Слухай, татку, правда ж, це свинське діло, що ми з тобою не вміємо писати? От коли б уміли, то послали б зараз листа, і нам принесли б нового остеня.

– Теффі, – відповів Тегумай, – скільки я вже тобі казав, щоб ти говорила культурніше. «Свинське діло» – то некультурний вираз, хоч було б справді дуже непогано, коли б ми могли, як ти кажеш, написати додому.

Саме в цей час понад річкою проходив Незнайомець, але він був з племені Тівора, що жило далеко звідси, й не розумів жодного слова з мови племені Тегумая. Він зупинився на березі й усміхнувся до Теффі, бо вдома в нього теж була маленька донечка.

Тегумай витяг із своєї торбинки міток оленячих сухожиль і взявся зв'язувати остень.

– Підійди ближче, – сказала Теффі. – Ти знаєш, де живе моя мама?

Але Незнайомець сказав лише «Ам!» – він же був, як ти знаєш, з племені Тівора.

– От недогадливий! – крикнула Теффі і навіть тупнула ніжкою, бо побачила табунець великих коропів, що плив проти течії саме тоді, як тато не міг ужити свого остеня.

– Не чіпляйся до дорослих, – сказав Тегумай.

– Я не чіпляюсь, – відповіла Теффі. – Я тільки хочу, щоб він зробив те, що я хочу, а він не хоче мене зрозуміти.

– Ну, то не заважай мені, – сказав Тегумай, затаючи оленячі сухожилля і притримуючи їх кінчики зубами.

Незнайомець – а це був справжній тіворець – сів на траву, і Теффі показала йому, що робить її татусь.

Незнайомець подумав:

«Яке дивне дівча. Тупає на мене ніжкою і корчить мені гримаси. Мабуть, це донечка отого благородного Вождя, такого великого, що він навіть не звертає на мене уваги».

І він усміхнувся ще привітніше.

– Слухай, – сказала Теффі, – я хочу, щоб ти пішов до моєї мамі, бо в тебе ноги довші за мої, і ти не провалишся в Боброве болото. Ти

попросиш татового остеня, отого, що з чорним держакком, – він висить у нас над вогнищем.

Незнайомиць (а це ж був творець) подумав: «Дивна, дуже дивна дівчинка! Вона розмахує рученятами й кричить на мене, але я не розумію жодного слова з того, що вона каже. Однак я дуже боюсь, що отой гордівливий Вождь – Чоловік-що-обертається-до-гостя-спиною – розгнівається, якщо я не здогадаюсь, чого вона хоче».

Він підвівся, відірвав від берези великий гладенький шматок кори і дав його Теффі. Цим він хотів сказати, що в душі у нього немає нічого лихого і що серце його чисте, як біла березова кора. Але Теффі не так його зрозуміла.

– О! – вигукнула вона. – Тепер мені ясно. Ти хочеш знати, де живе моя мама? Звичайно, я не вмю писати, але я вмю малювати картинки, коли в мене є що-небудь гостре. Будь ласка, позич мені оцей акулячий зуб з твого намиста!

Незнайомиць (а це ж був творець) нічого не відповів, і Теффі сама шарпнула його чудове намисто з черепашок, зерен та акулячого зуба.

Незнайомиць (а це ж був творець) подумав:

«Це дуже й дуже дивна дівчинка! Акулячий зуб на моєму намисті – зачарований, і мені завжди казали, що коли хтось торкнеться до нього без мого дозволу, то одразу ж розпухне чи лусне. Але ж ця дівчинка не розпухає і не лускає, і отой поважний Вождь – Чоловік-що-дуже-зайнятий-своєю-справою – досі мене не помічає і, здається, не боїться, що дівчинка може розпухнути й луснути. Краще я буду ще чемніший».

Він дав Теффі акулячий зуб, а вона лягла на животик, задерла ніжки, як роблять деякі діти, що збираються малювати, лежачи на підлозі, і сказала:

– Я намалюю тобі кілька гарненьких картинок! Ти можеш дивитися мені через плече, тільки не підштовхни. Спершу я намалюю, як тато б'є остенем рибу. Правда, він не дуже схожий на себе, але мама впізнає, бо я намалювала зламаного остеня. Так, тепер я намалюю іншого остеня, того, що нам потрібен, він з чорним держакком. От тільки вийшло, ніби цей остень уп'явся татові в спину. Але це тому, що акулячий зуб випорснув, а березова кора не досить велика. Я хочу, щоб ти приніс нам цього остеня, і я намалюю себе, як я все це тобі поясню. Волосся в мене не стирчить так, як я намалювала, але це нічого, так його легше малювати. Тепер я намалюю тебе. Насправді ти дуже гарний, але я не зумію намалювати тебе гарно, і ти не ображайся. Ти ж не образився?

Незнайомиць (а це ж був творець) усміхнувся. Він подумав:

«Десь, мабуть, точиться великий бій, і ця дивовижна дівчинка, яка взяла мій зачарований акулячий зуб і при цьому не розпухла й не луснула, наказує мені, щоб я покликав на допомогу все плем'я Великого Вождя. А він, безумовно, – Великий Вождь, інакше він помітив би мене».

– Дивися сюди, – сказала Теффі, малюючи старанно, але досить невміло. – Оце ти. У тебе в руці татусів остень, якого ти маєш принести сюди. Тепер я покажу, як знайти маму. Ти йтимеш, ітимеш, аж поки прийдеш до двох дерев (ось ці дерева), тоді зійдеш на гору (оце – гора), а

тоді підеш через болото, в якому сила-силенна бобрів. Я не малювала цілих бобрів, бо я не вмію їх малювати, але я намалювала їхні голови. Та ти лише голови й побачиш, коли йтимеш через болото. Гляди ж не провались у нього! Ну, а наша печера одразу за Бобровим болотом. Насправді вона не така висока, як гора, але я не вмію малювати нічого маленьким. А ось біля печери моя мама. Вона дуже гарна. Вона найкраща з усіх мам на світі, але вона не образиться, що я намалювала її так невдало. Вона зрадіє, що я вмію малювати. Тепер, щоб ти не забув, я намалювала таткового остеня біля печери. Насправді він у печері, але ти покажеш мамі картинку, і вона винесе його. Ось я намалювала, як мама простягає руки: я знаю, що їй буде приємно тебе бачити. Правда ж, гарна картинка вийшла? Ти все зрозумів, чи я мушу пояснювати ще раз?

Незнайомиць подивився на картинку і кивнув головою. Він подумав: «Якщо я не приведу на допомогу плем'я цього Великого Вождя, то його вб'ють вороги, які збігаються з усіх боків із списами. Тепер я розумію, чому Великий Вождь удає, ніби не помічає мене! Він боїться, що його вороги ховаються в кущах і можуть побачити, як він передає через мене доручення. Отож він повернувся до мене спиною, дозволивши мудрій і дивній дитині намалювати страхітливую картинку, щоб розповісти мені про його скруту».

– Що ти тут робила, Теффі? – спитав Тегумай.

Він уже полагодив остеня й обережно погойдував ним туди й сюди.

– Це мій секрет-сюрприз, татуню! – відповіла Теффі. – Ти не розпитуй мене зараз. Скоро про все сам дізнаєшся. Ти навіть не уявляєш, як здивуєшся, татку! Обіцяй, що ти дуже здивуєшся!

– Ну що ж, гаразд, – сказав Тегумай і пішов з остенем бити рибу.

Тим часом Незнайомець довго біг з картинкою в руках, аж поки зовсім випадково знайшов Тешумай Тевіндроу біля входу в печеру. Вона розмовляла з іншими доісторичними дамами, що прийшли до неї в гості на первісний сніданок. Теффі була дуже схожа на свою маму – ті ж самі брови та очі, – отож Незнайомець чемно усміхнувся й віддав Тешумай березову кору. Він біг так швидко, що аж захекався, ноги в нього були подряпані об колючки, але він все ж таки намагався бути ввічливим.

Побачивши картинку, Тешумай несамовито заверещала й кинулась на Незнайомця. Інші доісторичні дами в єдину мить збили його з ніг і всі шість сіли на нього вряд, а Тешумай почала тягати його за волосся.

– Це ж ясно, як ніс на обличчі цього Незнайомця, – сказала вона. – Він геть поколов мого Тегумая списами і так налякав Теффі, що в неї волосся стало дибом! Але йому й цього мало, він ще показує мені страхітливую картинку, де намальовано, як це все було зроблено. Подивіться!

І вона показала картинку всім доісторичним дамам, що терпляче сиділи на Незнайомцеві.

– Ось мій Тегумай з поламаною рукою. Ось йому в спину вгородився спис. Ось чоловік, що наготувався кинути свого списа. Ось іще один кидає списа з печери. А ось ціла згряя людей (насправді то були бобри Теффі,

але вони дуже скидалися на людей), що підкрадаються до Тегумая ззаду. Чи ж це не жахливо?!

– Дуже жахливо! – сказали доісторичні дами, й вимазюкали волосся Незнайомцеві грязюкою (що його прикро вразило), і почали бити в гучні племінні барабани, і скликали до гурту геть усіх вождів Племені Тегумая, всіх негусів, пророків, жерців, віщунів, шаманів, чаклунів, бонз та до них подібних, і вони в один голос вирішили: Незнайомцеві треба відтяти голову, але спершу нехай він поведе їх до річки й покаже, де він сховав Теффі.

Тим часом Незнайомцеві став уриватись терпець. Жінки замастили йому волосся грязюкою, вони тягали його по гострих камінцях, вони сиділи на ньому вшістьох уряд, вони щипали й стусали його так, що йому забивало дух; і хоч він не розумів їхньої мови, він був майже певен, що доісторичні дами ще й узивали його словами, не гідними дам. І все ж таки він мовчав, поки зібралося все плем'я Тегумая, а тоді повів усіх на річку Вагай, і там вони побачили, що Теффі плете віночки з ромашок, а Тегумай захоплено б'є дрібних коропів своїм полагодженим остенем.

– Ти скоро впорався! – гукнула Теффі Незнайомцеві. – Але навіщо ти привів так багато людей? Татку, любий! Ось мій секрет-сюрприз! Правда ж, ти здивований, татку?

– Дуже, – відповів Тегумай. – Але на сьогодні зіпсована моя риболовля. Адже сюди йде все наше дороге, добре, славне, кмітливе, тихе плем'я, Теффі!

І він не помилився. Попереду всіх ішла Тешумай Тевіндроу та інші доісторичні дами. Вони міцно тримали Незнайомця, в якого волосся було заліплене грязюкою.

За жінками виступав Головний Вождь, а за Головним Вождем – його заступник, а за заступником – його помічники й заступники його помічників (і всі озброєні до зубів); потім ішли командири на чолі своїх загонів, а позад них виступали правителі, негуси та жерці. Далі сунули члени племені в порядку підпорядкованості їх у племені, починаючи від власників чотирьох печер (окрема печера на кожен сезон) й кінчаючи привілейованими мордатими кріпаками, які мають пів права на половину ведмежої шкури в зимові ночі за сім кроків до вогнища, та кріпаками, які мають повне законне право на обгризений маслак, що перейде до господаря після їхньої смерті. Геть усі вони були тут, і всі скакали та репетували і розполохали рибу на двадцять миль – не менше, і Тегумай віддячив їм за це в своїй велемовній доісторичній промові.

Тешумай Тевіндроу збігла вниз до Теффі й почала цілувати та пестити її, а Головний Вождь племені схопив Тегумая за пучок пір'я на голові й почав трясти його, що було сили.

– Поясни! Поясни! Поясни! – в один голос репетувало Тегумаєве плем'я.

– О боги земні й небесні! – сказав Тегумай. – Пустити мої пера! Хіба людина не може вже й зламати свого остеня, щоб на неї не накинута усі одноплемінники? Як ви любите в усе втручатися!

– Здається, ви навіть не принесли татові його остень з чорним держакон? – сказала Теффі. – І що це ви робите з моїм милим Незнаиомцем?

Вони били його, налітаючи по двоє, по троє і по цілому десятку, аж у того на лоба лізли очі. А він, задихаючись, усе показував на Теффі.

– Де ж ті злі люди, що поштрикали тебе списками, любий мій? – спитала Тешумай Тевіндрон.

– Тут таких зовсім не було, – відповів Тегумай. – За цілий ранок проходив лише отой бідолаха, якого ви тепер хочете задушити. Чи ти в своєму розумі, о плем'я Тегумая?!

– Він приніс страхитливу картинку, – сказав Головний Вождь. – На ній ти увесь пробитий списками.

– А-а... е-е... я краще все поясню... це я дала йому ту картинку, – сказала Теффі, але їй було не дуже приємно.

– Ти?! – в один голос вигукнуло все Тегумаєве плем'я. – Маленька-пустунка-що-заслуговує-шльопанців? Ти?!

– Ну, любя Теффі, нам, здається, перепаде, – сказав тато і пригорнув її рукою до себе, так що вона нічого не боялась.

– Поясни! Поясни! Поясни! – закричав Головний Вождь і підскочив на одній нозі.

– Я хотіла, щоб Незнаиомець приніс татусів остень, от я й намалювала це, – сказала Теффі. – Там немає людей із списками, там є лише один остень. Я намалювала його тричі, щоб не помилитися. Я не винна, що остень ніби попав татусеві в голову: на березовій корі було дуже мало місця. Мама каже, що то злі люди, а то мої бобри. Я намалювала їх, щоб показати дорогу через болото. І ще я намалювала маму при вході в печеру: вона радіє, що прийшов такий милий Незнаиомець. А ви, по-моєму, найдурніші люди на світі, – закінчила Теффі. – Цей Незнаиомець дуже славний. Навіщо ви заліпили йому голову грязюкою? Вимийте зараз же!

Довго ніхто нічого не міг сказати. Нарешті Головний Вождь зареготав; за ним зареготав Незнаиомець; а далі зареготав і Тегумай і реготав так, що аж упав від сміху, а за ним уже зареготало й усе плем'я, і реготало голосно й довго.

Не сміялися лише Тешумай Тевіндрон та всі доісторичні дами. Вони були дуже ввічливі до своїх чоловіків, а себе кожна з них добре вилаяла за свою негідну поведінку. Потім Головний Вождь закричав, заговорив і заспівав:

– О Маленька-пустунка-що-заслуговує-шльопанців! Ти зробила велике відкриття!

– Я не хотіла робити ніякого відкриття, я тільки хотіла, щоб принесли татків остень, – сказала Теффі.

– Все одно. Це велике відкриття, і колись люди назвуть його письмом. Зараз це лише картинка, і, як ми бачили сьогодні, вони не завжди зрозумілі. Але настане час, о дочко Тегумая, коли ми винайдемо літери, і тоді ми зможемо писати й читати. Тоді вже нас усі розумітимуть і

не робитимуть таких помилок. Доісторичні дами, негайно змийте грязюку з голови Незнайомця!

– Я дуже буду рада, – сказала Теффі, – бо от зараз усі ви прийшли зі зброєю в руках, а ніхто не приніс таткового остеня з чорним держакком.

Головний Вождь на це закричав, заговорив і заспівав:

– Люба Теффі, наступного разу, коли ти напишеш картинку-листа, пришли його з людиною, яка розмовляє по-нашому і може пояснити, що та картинка означає. Мені-то нічого, бо я – Головний Вождь Племені, а от решті племені ти завдала мороки і, як бачиш, Незнайомець теж був украй спантеличений.

Вони прийняли Незнайомця до Тегумаєвого племені, бо він був справжній джентльмен і не розсердився на те, що доісторичні дами заклевали йому волосся грязюкою. Але від того дня і донині (я гадаю, що в цьому винна Теффі) тільки дехто з маленьких дівчаток охоче вчиться читати й писати. Більшість із них вважають за краще малювати картинки і гратися з своїми татусями, як це робила Теффі.

Переклад українською Леоніда Солонька

*****

Про смайли як спосіб спілкування

Мова здавна виникла як засіб спілкування між людьми. Різні мови народжувалися, зникали, змінювалися. Ми навчилися «говорити» знаками, жестами, передавати інформацію за допомогою шифрів. А з розвитком технологій та появою Інтернету з'явився ще один спосіб спілкування – через малюнки та графічні знаки, які набираємо за допомогою клавіатури. Іншими словами – через «смайли».

Американський художник Харві Болл у грудні 1963 року першим створив графічне зображення усмішки у вигляді двох крапок і дуги в жовтому колі, яке стало надзвичайно популярним. Його зробила своїм логотипом одна страхова компанія, додавши слоган «Have a Happy Day!».

Японець Сігетака Куріта, член команди, що адаптувала інтернет-контент для мобільних телефонів, у 1995 році розробив перший набір символів емодзі (або емоджі) (від поєднання японських слів *картинка* та *знак*) для спрощення обміну електронними повідомленнями.

Мову емодзі можна назвати інтернаціональною, адже основна частина позначок є універсальною для всього світу.

Однак є й національні смайли. В Україні це, наприклад, козак з оселедцем: ~:-) чи ~8-D. А країни Східної Азії мають власний стиль смайлів, які часто використовують в аніме та мангах: (^_^) – усмішка, (^_~) – підморгування.

До речі, слово *смайл* має в українській мові чимало відповідників. Ось лише деякі з них: *гримасик, настроєвик, настройник, настроєвказник, усміхайлик, почуттівка, чуйлик і емоційка*.

Деякі мовознавці ставляться до смайлів вороже, вважаючи, що через них люди втрачають здатність чітко формулювати свої думки в словах. Інші ж заявляють, що емодзі розвивають креативність, допомагають передавати почуття, а також економлять час і місце, якщо кількість знаків у повідомленні обмежена.

(За матеріалами з відкритих джерел)